

SADRŽAJ:

/ ISKAPANJEM PIJESKA I ŠLJUNKA IZ NAŠIH NIZINSKIH RIJEKA NEPOVRATNO UNIŠTAVAMO EKOSUSTAV
/ NAŠ NAČIN ŽIVOTA IZISKUJE JEDNU I POL PLANETU!
/ PROSLAVIMO NAŠIH PET ZAŠTIĆENIH MOČVARNIH STANIŠTA
/ DA LI JE MOČVARNI TULIPAN PRED IZUMIRANJEM?

Broj 05 / godina 2014

ISKAPANJEM PIJESKA I ŠLJUNKA IZ NAŠIH NIZINSKIH RIJEKA NEPOVRATNO UNIŠTAVAMO EKOSUSTAV

Iako su se negativni utjecaji iskapanja riječnih sedimenata na ekosustav nebrojeno puta pokazali, u svibnju prošle godine zakon je opet izmijenjen i ponovno je dopuštena eksploatacija šljunka i pijeska putem ugovora o koncesiji.

Zbog nepovratnog uništavanja okoliša, komercijalna eksploatacija pijeska i šljunka iz Drave, Dunava i Save zabranjena je 2010. godine izmijenjenim Zakonom o vodama. Nepovratno, zbog činjenice da rijeka zbog izgradnje hidroelektrana, odnosno umjetnih vodnih akumulacija u svom gornjem toku, više ne može nanositi pijesak u donji tok rijeke. Iako su se negativni utjecaji iskapanja riječnih sedimenata na ekosustav nebrojeno puta pokazali, u svibnju prošle godine zakon je opet izmijenjen i ponovno je dopuštena eksploatacija šljunka i pijeska putem ugovora o koncesiji. Sreća u nesreći je da još uvijek nije izdana ni jedna koncesija za vađenje pijeska i šljunka. Barem tako tvrdi zakonodavac.

No, situacija na terenu govori drugačije. Samo prošle godine su udruge za zaštitu prirode podnijele nekoliko prijava o ilegalnom vađenju šljunka na području Regionalnog parka Mura-Drava i Rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav, u blizini Pitomače. U odgovoru nadležne inspekcije piše da je tu zapravo riječ o velikoj deponiji šodera i da se radi o prodaji ranije izvađenih zaliha materijala, a ne o mjestu na kojemu se on i u ovome trenutku iskopava. Prema izjavi i prosudbi vodočuvara, iako se službeno vodi da je veličina deponije oko 7.000 prostornih metara, zapravo se radi o znatno većoj količini šljunka - čak tri puta većoj i za čiju se prodaju ne izdaju računi. Također, vodočuvar navodi da rješenje o posjedovanju dopuštenja za iskapanje, koje je tvrtki izdala Državna agencija za nekretnine, još nitko od nadležnih u Hrvatskim vodama nije vidio. O navedenim aktivnostima obaviješteni su Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo financija i MUP, no povratnih informacija o eventualnim sankcijama za tvrtku koja je i ranije procesuirana od strane nadležnih tijela RH, upravo zbog protuzakonite eksploatacije mineralnih sirovina iz rijeke Drave i upravo na području Pitomače, za sada nema.

Proteklih godina pijesak se iskapao u tolikoj mjeri da je na nekim dijelovima Drava promijenila svoj vodotok i izmijenila korito. Kod Terezinog polja, a to je samo jedan od primjera, u posljednjih dvadesetak godina Drava se ukopala dva metara, a u zadnjih sto čak četiri metra.

Kopanje šljunka i pijeska iz rijeka smanjuje se razina podzemnih voda, suše se šume i polja, rijeka odvaja od prirodne poplavne nizine i gubi sposobnost pohrane poplavne vode, odnosno smanjuje se prirodna obrana od poplava. Nestaju sprudovi, nestaje biološka raznolikost.

„Kopanje šljunka direktno iz korita rijeka vrlo je štetno i neodrživo. Uzvodne brane na Dravi spriječile su donos novog šljunka, regulacijama je rijeka ionako ukopana, pa svako novo iskapanje šljunka još više ukopava rijeku. Granica šljunka i pijeska povukla se kilometrima uzvodno. Smanjuje se razina podzemnih voda, suše se šume i polja, rijeka odvaja od prirodne poplavne nizine i gubi sposobnost pohrane poplavne vode, odnosno smanjuje se prirodna obrana od poplava. Nestaju sprudovi, nestaje biološka raznolikost“ – upozorio je biolog Goran Šafarek.

Opadanje razine podzemnih voda odrazit će se i na poljoprivredu i šumarstvo, a opravdano je sumnjati da će štetne posljedice snositi sami građani kroz sanaciju oštećenih šuma, štetu od poplava čija se vjerojatnost povećava u vrijeme vlažne sezone i eventualno veće cijene vode zbog smanjenja razine podzemnih voda iz kojih se napajaju vodocrpilišta. Stoga, ponovno dozvoljavanje eksploatacije sedimenata na Dravi predstavlja presedan i veliki korak unatrag u zaštiti prirodnih vrijednosti tih prirodnih područja. Davanje koncesija za vađenje pijeska i šljunka iz svih rijeka, a posebice onih koje se zbog hidrocentrala i drugih zahvata na gornjim tokovima nalaze na neobnovljivim ležištima u vodotocima, imalo bi nepovratno štetan utjecaj na ekosustave. Drugačiji stav od ekologa imaju oni koji imaju materijalnu korist od eksploatacije sirovina iz vodotokova, no ničiji materijalni interes, pa makar on bio i materijalni interes države i zakonodavca ne smije postati snažniji od interesa i potrebe za očuvanjem prirodnih vrijednosti. Zabrana iskapanja je doista nužna - vađenjem šljunka i pijeska iz vodotoka devastira se rijeka i okoliš oko nje koji u prirodnom stanju pruža i prirodnu obranu od poplava. Hrvatska ne smije dopustiti da zbog nečijih materijalnih interesa, područje koje je zaštitio UNESCO kao rezervat biosfere postane devastirana rijeka, pretvorena u običan kanal oko kojega više neće biti meandara i prirodnih staništa za tisuće biljnih i životinjskih vrsta zbog kojih je ovo područje i zaslužilo status koji danas ima.

NAŠ NAČIN ŽIVOTA IZISKUJE JEDNU I POL PLANETU!

Ekološki otisak koji se izračunava na temelju četiri kategorije, prirodnih resursa, životnog stila, populacije i tehnološke efikasnosti, daleko je veći od resursa koje imamo na raspolaganju.

Krajem devetog mjeseca ove godine, vodeća svjetska znanstveno utemeljena analiza, Izvještaj o stanju planeta (Living Planet Report), pokazala je poražavajuće podatke o potrošnji prirodnih resursa cjelokupnog čovječanstva. Ekološki otisak koji se izračunava na temelju četiri kategorije, prirodnih resursa, životnog stila, populacije i tehnološke efikasnosti, daleko je veći od resursa koje imamo na raspolaganju. Naš način života iziskuje jednu i pol planetu, što je dugoročno u potpunosti neodrživo. Svjetska biološka raznolikost u velikom je padu, populacija divljih životinja u posljednjih 40 godina smanjila se za više od polovice, a bilježi se i kontinuirani pad populacije biljnog i životinjskog svijeta.

„Upravo je biološka raznolikost ključni dio sustava koji održava život na Zemlji i barometar za ono što radimo na ovom planetu, našem jedinom domu. Hitno trebamo hrabru globalnu akciju u svim segmentima društva kako bi izgradili održivu budućnost“ - istakla je Petra Remeta iz hrvatskog ureda WWF-ova Mediteranskog programa.

Prekomjerne količine ugljičnog dioksida, glavnog uzročnika globalnog zagrijavanja, također utječu na biološku raznolikost. Stoga je iznimno važno da se učinkovito upravlja zaštićenim područjima koja pohranjuju ugljik i na taj način ublažavaju klimatske promjene. Napomenimo da mreža zaštićenih područja pohranjuje oko 10 milijardi tona ugljika što stvara veliku uštedu pojedinih zemalja od različitih šteta prouzrokovanih Co2.

Izazov 21. stoljeća je odvojiti odnos između ekološkog otiska i razvoja, jer je moguće postići povećanje životnog standarda s održivom potrošnjom resursa.

Deset zemalja svijeta s najvećim ekološkim otiskom: Kuvajt, Katar, Ujedinjeni Arapski Emirati, Danska, Belgija, Trinidad i Tobago, Singapur, SAD, Bahrein i Švedska. Ekološki otisak u našoj regiji je takav da je Slovenija daleko iznad globalnog prosjeka i troši 2,64 planete. Najmanji ekološki otisak ima Srbija koja troši 1,43 planete, a stil života u Hrvatskoj troši prirodne resurse 1,86 planete, u Bosni i Hercegovini 1,46 dok Makedonija troši 1,7 planete.

Ukoliko želite sami izračunati svoj ekološki otisak to možete učiniti na web stranici: http://www.myfootprint.org/en/visitor_information/

PROSLAVIMO NAŠIH PET ZAŠTIĆENIH MOČVARNIH STANIŠTA

Prije samo četrdesetak godina, ljudi su močvarna područja smatrali nepotrebnima te kao izvor različitih bolesti, a upravo ta vjerovanja dovela su do uništavanja najbogatijih ekoloških sustava diljem svijeta. Pokušavajući spriječiti daljnju devastaciju, uvesti nove standarde u zaštitu prirode te iskorištavanje vlažnih staništa usmjeriti ka održivom načinu, 168 država svijeta, među kojima je i Hrvatska, potpisale su Ramsarsku konvenciju kojom se obvezuju na očuvanje močvara na vlastitom teritoriju. Na Ramsarskom popisu nalazi se pet hrvatskih vlažnih područja: PP Kopački rit, PP Lonjsko polje, PP Vransko jezero, delta rijeke Neretve i ribnjaci Crna Mlaka.

Park prirode Kopački rit nalazi se na poplavnom području rijeka Drave i Dunava i predstavlja jedno od najočuvanijih prirodnih poplavnih područja cijelog toka Dunava. Kopački rit je nakon dunavske delte najveće mrijestilište riba na Dunavu i dosad je zabilježeno 44 vrste riba. Jedna od najbitnijih karakteristika Kopačkog rita je ogromna raznolikost ptičjeg svijeta, zabilježeno je čak 297 ptičjih vrsta, što predstavlja 72,59% ukupne ornitofaune Hrvatske po čemu je ovaj „baranjski biser“ poznat i u svijetu.

Park prirode Lonjsko polje je najveće retencijsko područje u dolini rijeke Save. Različiti ekološki uvjeti koji se ovdje izmjenjuju u prostoru ali i tijekom godine, uvjetuju razvoj različitih životnih zajednica. Područje Parka posjeduje posebne vrijednosti izražene kroz tradicionalno, stočarsko korištenje ovog vlažnog područja kao i ruralnu tradicionalnu arhitekturu.

Delta rijeke Neretve jedina je prava delta koju Hrvatska ima i koja je u dobrom dijelu sa svim svojim obilježjima vlažnog i močvarnog područja još očuvana. Pripada rijetkim reliktnim sredozemnim močvarama sa očuvanim obalnim lagunama. Područje je izričito važno u ornitološkom pogledu sa zabilježenih 310 vrsta ptica. Područje je važno i u ihtiološkom pogledu i jedinstveno je po tradicionalnom načinu obrade zemlje-jaženjem. Kulturna baština područja je također bogata zbog milenijske naseljenosti. Zbog svih navedenih vrijednosti područje delte rijeke Neretve planira se zaštititi u kategoriju parka prirode.

Ribnjaci „Crna Mlaka“ kod Jastrebarskog prostorno je najmanje područje, no ovdje se, posebno tijekom zime, može vidjeti svo bogatstvo ptičjeg svijeta koji dolazi ili stalno živi na tom području. Područje ja zaštićeno kao ornitološki rezervat.

Park prirode Vransko jezero je prošle godine uvršen na Ramsarski popis svjetski važnih močvara, kao najveće prirodno, boćato, stalno vodeno tijelo u Hrvatskoj koje je od iznimne važnosti za brojne ugrožene i u Europi rijetke vrste ptica.

Osim ovih pet močvarnih područja, u Hrvatskoj postoji još velik broj sličnih i većinom su bez odgovarajuće zaštite, a njihove prave vrijednosti najčešće nisu svjesni ni okolni stanovnici kao ni nadležne institucije.

DA LI JE MOČVARNI TULIPAN PRED IZUMIRANJEM?

Tijekom posljednjih godina na nekim lokalitetima u Hrvatskoj utvrđen je nestanak ove biljne vrste te je stoga kockavica uvrštena u kategoriju kao osjetljiva vrsta. Prijeti joj izumiranje zbog gubitka njenih prirodnih staništa – vlažnih livada, a glavni krivac je - čovjek.

Obična kockavica (*Fritillaria meleagris* L.) je trajnica iz porodice ljljana koja se razvija iz lukovice i iz sjemena, a najčešće je razmnožava voda. Kockavica tzv. močvarni tulipan nastanjuje vlažne livade, tople i riječne doline te svijetle, otvorene i vlažne šikare i šume i to često u neposrednoj blizini visibaba. Obična kockavica je biljka karakterističnog izgleda koja raste na specifičnom staništu, sa velikim i teškim cvjetovima koji vise na tankoj stabljici. Ova prekrasna proljetnica cvate u rano proljeće, tijekom ožujka i travnja i to tek od pete do osme godine što nije čudno budući da biljke ove vrste mogu doživjeti starost od trideset pa čak i više godina. Ovaj purpurno crveni cvijet prošaran bijelim kockastim mrljama pojavljuje se na prostorima srednje, sjeveroistočne i istočne Hrvatske, iako se i na Velebitu može pronaći manji broj izoliranih nalazišta. Upravo zbog obojenosti cvijeta koji ima uzorak poput šahovnice, ova biljna vrsta se nerijetko povezuje s hrvatskim grbom pa se čak smatra i hrvatskim simbolom. Iako je ovaj cvijet naizgled predivan, istraživanja su pokazala da kockavica sadrži spoj koji djeluje kao snažan otrov, pogotovo za sisavce. Tijekom posljednjih godina na nekim lokalitetima u Hrvatskoj utvrđen je nestanak ove biljne vrste te je stoga kockavica uvrštena u kategoriju kao osjetljiva vrsta (VU) na crvenoj listi vaskularne flore Hrvatske, te je kao takva strogo zaštićena Zakonom o zaštiti prirode. Ovoj biljnoj vrsti prijeti izumiranje zbog gubitka njenih prirodnih staništa – vlažnih livada, a glavni krivac je - čovjek. Promjenom vodnog režima, širenjem urbanih područja, preoravanjem livada u obradive poljoprivredne površine, intenzivnim iskorištavanjem travnjaka, nestaje ova prekrasna proljetnica. Ugrožena je i zbog prekomjernog ubiranja izletnika, a prodavači cvijeća iskapaju lukovice te ih odnose na staništa koja su nepovoljna za rast i razvoj ove proljetnice. Uništavanjem staništa nestaju i kukci oprašivači (bumbari, pčele, leptiri..) koji su neophodni za razmnožavanje i predstavljaju osnovu opstanka cjelokupne flore.

Više pogledajte na linku: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Kockavica>

IZDAVAČ: Zeleni Osijek

Projektne partneri:

Ovaj projekt financira Europska unija
This project is funded by the European Union

Ova publikacija objavljena je u suradnji sa Europskom Unijom. Sadržaj je isključivo odgovornost projektnih partnera i ne odražava stavove Europske unije.

www.living-danube.eu

Projekt sufinancira:

Vlada Republike Hrvatske
Ured za udruge